

ЎЗБЕКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ХАЛЫҚ БІЛІМЛЕНДІРУ
МИНИСТРЛИГІ

Әжініяз атындағы Нөкіс мемлекеттік педагогикалық
институты

Бастауыш білім беру факультеті

Бастауыш білім беру методикасы кафедрасы

«Бастауыш тәлім және спорт тәрбиелік іс» қәнігелігінің
4д- курс талабасы Жаббарова Мадинаның «Сыныптан
тыс тәрбиелік жұмыстарды алып барудың маңызды
жолдары» атамасында жазылған

БІТІРУ МАМАНДЫҚ

ЖҰМЫСЫ

Факультет деканы
Кафедра бастығы:
Ғылыми басшы

доц.У.Сейтжанова
проф. М.Айымбетов
Зарымбетова Г

НӨКІС-2014

МАЗМҰНЫ

Кіріспе_____

I Бап. Сыныптан тыс жұмыстарын алып баруда
сынып басшысының негізгі міндеттері_____

1.1. Сынып басшысының сыныптан тыс жұмыстарды
алып барудағы мәнісі._____

II Бап. Сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыруда сынып
басшының ролі_____

2.1. Сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру
жолдары_____

III Бап. Сынып басшының сыныптан тыс жұмыстарын алып
барудағы іс тәжірибелерінен_____

Қорытынды_____

Қолданылған әдебиеттер_____

Ж О С П А Р Ы

Кіріспе

I Бап. Сыныптан тыс жұмыстарын алып баруда
сынып басшысының негізгі міндеттері

1.1. Сынып басшысының сыныптан тыс жұмыстарды
алып барудағы мәнісі.

II Бап. Сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыруда
сынып басшының ролі

2.1. Сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру
жолдары

III Бап. Сынып басшының сыныптан тыс жұмыстарын
алып барудағы іс тәжірибелерінен

Қорытынды

Қолданылған әдебиеттер

КІРІСПЕ

Өзбекістан Республикасы тәуелсіздікке еріскеннен соңғы жылдарда ілім және тәрбие мәселелерінде көп дана жаңалану, түсінікті бұрылыстар – бұл тармақта істеуші әрбір мамандықтан педагогикалық шеберлік өз ісіне садықтық және терең жауапкершілікті талап етпекте.

Жалпы орта білім беру мектептерінде сынып басшы педагогтарда ілім-тәрбие істерінде жаңаша форма және міндеттерді инновацияны сіндіру арқылы оқушы жастардың көргенді, білімді және тәрбиеленген азамат болып жетісуде өз педагогикалық қызметтері мен көмектесіп келеді.

Президентіміз И.А.Каримовта тәрбие мәселесіне айырықша көңіл аударған өз еңбектерінде, баяндамаларында шығып сөйлеулерінде: «Біз жетік азаматты тәрбиесін мемлекет сиясатының жоғарғы тармағы деп белгілейміз. Жетік азамат дегенде ең алды мен санасы жоғарғы, өз бетінше еркін пікірлей алатын, мінез-құлқ мен басқаларға өрнек болатын, білімді, зиянды адамдарды түсінеміз. Қоғамның дамуының негізі оны әрқандай қәтерден құтқарып қалатын жалғыз күш-білім ақылды, жоғарғы көңілді адамдарды тәрбиелеу алсақ қана, алдымызға қойған мақсаттарға ерісе аламыз, елімізді көркемдету дамыту жүзеге шығады»¹ деп баян етеді.

Солай екен қоғамымыздың келешектегі көркем тұрмысы бүгінгі күндегі ұрпақтардың білім алу, тәрбиелену көлемі мен

¹ Каримов И.А. Тарихий хотирасиз келажак йўқ. //Мулоқат журналы, 1998, 5-сан.

туры байланысты. Бұнда сынып басшыларының қызметі таянышы.

Біздің бітіру мамандық жұмыстарымызда да тәрбие міндеттеріне назар қаратылған.

Тақырыптың актуалдығы:

Тақырып өз ішіне алған міндеттері бойынша бүгінгі күн педагогикамыздағы актуаль міндеттерге құрылған. Себебі тәрбие міндеті – бұл ертеңгі қоғамымыз келешегі, халықтың тұрмысы, даму міндеттері мен байланысты. Сыныптан тыс істерінде педагогтардың, соның ішінде сынып басшылардың қызметтерін еле де жетістіру өте негізді міндеті деп есептейміз.

Жұмыстың мақсаты және міндеттері:

Жұмыс мақсат және міндеттері бойынша төмендегілерді өз ішіне алады:

- сынып басшы-қызметінің өмірі талабына мас етіп алып баруда сыныптан тыс істерді ұйымдастырудағы ролі;
- сынып басшы қызметінің жаңаша міндеттерінен жолдарын үйрену;
- сынып басшысының сыныптан тыс жұмыстарды алып баруда қызметтері;
- бастапғы іс тәжірибелері сынып басшылардың қызметтерін, іс-міндеттерін басшымызда алу.

Зерттеу объекті:

Қарақалпақстан Республикасы халық улыұма білім беру бөліміне қарасты мектептері.

Зерттеу предметі:

Педагогика сабағының теориялық және методикалық негіздері.

Зерттеу нәтижелерінің ғылыми жаңалығы:

1. Сыныптан тыс істердің қоғамдық, педагогикалық негізін ашып беру.

2. Сынып басшылар қызметінің тәрбиелік мақсатқа аударуда елде қолайлы жолдарын, методтарын жұмыс ету.

Зерттеу шешімінің шынығу негізі:

Жалпы білім беретін орта мектеп мұғалімдері, сынып басшыларға тәрбие жұмыстарын шынығуда қолдану үшін көрсетпелер, ұсыныстар беру. Сондай-ақ алдыңғы іс-тәжірибелерді газета журналдарды жария ету кең елшілікке ұсынды.

Жұмыстың түзімі:

Жұмыс өз дүзімі бойынша Кірісу I бап (Сыныптан тыс жұмыстарын алып баруда сынып басшысының негізгі міндеттері). II бап (Сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыруда сынып басшының ролі). III бап (Сынып басшысының сыныптан тыс жұмыстарын алып баруда сынып басшы қызметі тәжірибелерінен) аяқтаудан, педагогикалық есте, методикалық ұсыныстардан, қорытындан және пайдаланған әдебиеттер тізімінен тұрады.

I Бап. Сыныптан тыс жұмыстарын алып баруда сынып басшысының негізгі міндеттері

Тәрбие жұмыстарын алып баруда жас ұрпаққа ұлттық тәрбие беру мәселесі ең негізгі орында тұрады. Қазіргі уақытта мектеп оқушыларын ұлттық тәрбие түрлері әдептілік, адамгершілік, отанды сүйшілік, еңбекте, экономикалық, экологиялық, эстетикалық, мәдениетке т.б. тәрбиелеу – негізгі істерден болып есептеледі.

Мемлекетіміз жас ұрпақтың жақсы білім алу үшін мас жағдайлар жаратып келіп тұр. Тәрбие жұмысын жаңаша заман талаптары бағдарына көтеру үшін көп қана жұмыстар жүзеге шықпақта. Бүгінгі күн тәрбие процесінде халқымыздың ұлттық үріп-әдеті және ұлттық қәдірияттардан кең пайдаланған түрде жастарды тәрбие беру қажет.

Сондықтанда педагогика ғылымы қазіргі заман талаптары бағдарында зерттеу актуал мәселелерден болып табылады.

Өзбекстан Республикасы Президентінің 2004-жыл 19-ақпанда, 2004-2009 жылдарда мектеп білім беру даму бағдарламасын дайындау туралы еркіндік қабыл етілген еді. Сондай-ақ тәуелсіздіктен соңғы жылдарда білім беру бағдарына назар аударылып «Білім беру туралы заң», «Кадрлар дайындаудың ұлттық бағдарламасы» шығылды. Ондағы негізгі қойылған міндеттерді орындау – бұл педагогтардан жауапкершілікті және садықтық пен еңбек етуде талап етеді. «Мектеп тәлімін дамытудың мемлекеттік жалпы ұлттық бағдарламасы»ның негізгі мақсаты тек техникалық базасын

жақсылаудан қана емес, ал өсіп жатырған жас ұрпақтың тәлім-тәрбиесінің санасын және мағынасын қазіргі заман информациялық және технологиялық талаптар мұғдарында толтыру мен тың деп бақлауға болады.

Солай екен қазіргі уақытта білім беру тармағының алдында тұрған мақсат бұл тек білімді жастарды тәрбиелеу емес, бұл тәрбиелі інсандарды дамыту болып табылады.

Бұл туралы белгілі сиясатшы, педагог Рисбай Жораев «Арзулар руети» (Кадрлар дайындау ұлттық үрп-әдеттері, бірінші басқыш туралы ойлар) кітабында көпшілік мұғалімдердің төмендегіше пікірін ұсынады.

«Мұғалімдердің рухи көз-қарасын байыту үшін жағдайлар көрген болар едім. Пікірінше, рухи жақтан бай мұғалім қана жетік мұғалімдерді тәрбиелейді. Бұл үшін тек оқушыларымыз қана емес, ал мұғалімдеріміз де өз үстінде тынбай істеу керек»². Шынында да сынып басшылардың тәрбиелік істерді шешімді алып олардың өздері де тәрбиелі, жоғарғы адамгершілік ретінде білімді мамандар болу керек деп есептейміз.

Жас ұрпақты тәрбиелеген адамлар ретінде дамыту бұл сынып басшысының сыныптағы тәрбиелік сабақтары және сыныптан тыс тәрбие түрлері мен туры байланыста. Бұл бойынша ғылымпаз А.Ж.Жураев «Сынып тәрбиелік сабақтары мұғалімі тәрбиешілердің шығармалық іздену және педагогикалық шеберлігінің жүзеге шығу»³ деп бағалайды. Бұнда әрине сынып сағаттарын өтуді сынып басшысы

² Жураев Р. Орзулар руети. Тошкент, 2001, 35-бет.

³ Тәрбиелік сабақтарын өту. Ташкент: Оқытушы, 1994, 4-бет.

оқушылардың өзiм-өзi басқаруға үйретуге, тәрбиелiк ұйымдастырушылық жұмыстарды демократияластыру, мұғалiм-оқушы – ата-аналар мен байланыстың мықты болуына жетiсу керек деп ойлаймыз.

Жалпы бiлiм беретiн мектептердi басқару мектеп байланысты болса, ол сыныпта оқушылар қоғамы басқару сынып басшысының қызметтерi мен байланысты. Сынып басшылар мектеп директоры жақтан мұғалiмдердiң арасында ең алдыңғы, тәжiрибелi, бастаманың мұғалiмдерден тандап қойылады.

Көпшiлiк уақыттарда мектептегi iшкi жиналыстарда, педагогикалық насихат жақтан да қойылады. Сынып басшысы өз қолайлықтарынан келiп шығып, өзiне берiлген оқушыларын терең үйренген жағдайда сыныпта және сыныптан тыс өткерiлетiн тәрбиелiк жұмыстары оқушылар мен жәнеде жақыннан iстеседi.

Оқушыларға сынып басшысы қызметi арқылы саналы тәрбие беру iсiнде бiрiншi кезекте мектептiк оқушылар комитетi, оқушылар ұйымы «камалат» – «камалат» ұйымдары, сыныптағы тәрбиелiк сағаттар, әртүрлi мағынадағы кеше, ұшырасу, диспуттар, конференция, сабақ апталықтары, және тарихи күндердi белгiлеу, тәрбиелiк жағдайларды өткеру сынып басшысының қызметтерi мен байланысты.

Сыныпта сабақ беретiн барлық мұғалiмдердiң жүргiзетiн тәрбиелiк жұмыстарын, бiр жолға салып, оқушыларға қойылатын талаптардың бiрлiгiн қамтамасыз ету үшiн IV-X сыныптағы мұғалiмдердiң бiреу қана белгiлi бiр сыныпқа

сынып басшы болып дайындалады, әрине ол сол сыныпта оқушылар мектепті бітіргенше басқарады.

Сынып басшысы туралы, оның қызметтері туралы ғылыми педагогикалық әдебиеттерде сынып басшысының іс әрекетін мектеп директоры және оның орынбасарлары басқарып отырады.

Сынып жетекшілерінің негізгі міндеттері «сынып басшысы туралы режеде» және «Жалпы білім беретін мектептің уставында» көрсетілген. Сыныптың сабақ үлгеру, саналы тәртібі және оқушылар қоғамының дұрыс ұйымдасып, тату өмір сүру сынып басшысының іскерлігіне байланысты.

Сынып қоғамын жайластырып, оқушылар мен жақсы қарым-қатнас жасау үшін сынып басшысы өз сыныпындағы сабақ оқытатын сабақ мұғалімдері мен біргелікте жұмыс істеу керек»⁴ деп көрсетеді.

Сынып басшысы тәрбиелік жұмыстарды мағыналы өткеруде, оны ұйымдастыруда ең басты мұңға болып есептеледі.

Бұл бойынша педагогтарға соның ішінде сынып басшыларға тәрбие және тәлім жұмыстарын жетістіру жолында талаптардың қойылу бұл мемлекетіміз саясаты мен байланысты процесс деп бақылауға болады. Бұл бойынша педагогика ғылыми тармағындағы мамандықтар төмендегіше көз-қарастарды білдіреді:

«Өзбекстан Республикасынла мұғалім кадрлардың рухи көлемі, ақыли жетіскендігі және мамандық шеберлігіне

⁴ Ақназаров Б. Сынып жетекшісі. Алматы: Алматы, 1973, 5-бет.

айрықша талаптар қойылмақта. Өзбекстан Республикасының «Білім беру туралы» заңның 5-статьясы 3-тармағына сай педагогикалық іскерлік пен шынығу суд үкіміне негіз қатаң етілген азаматтардың білім беру жұмыс жайы іс алып баруына жол қойылмайды. Біздің пікірімізше заманға мас мұғалім көлеміне төмендегі қасиеттер көрініп тұру керек:

1. Мұғалім қоғамдық тұрмыста жүз беріп жатырған өзгерістер, алып барып жатырған қоғамдық реформалар негізін терең андап жету және бұл бойынша оқушыларға туры, негізгі хабарлар беріп бару қажет.

2. Заман сай мұғалім ілім-техника технология жаңалықтарынан және жетіскендіктерінен хабардар болу.

3. Мұғалім өз мамандағы бойынша терең, керекті білімге ие болу, өз үстінде тынымсыз істеу және іздену керек.

4. Мұғалім педагогика және психология сабақтарының негіздерін жақсы білу, тәрбие процесінде оқушылардың жас және психологиялық өзгешеліктерін есепке алған жағдайда іс жүргізу керек.

5. Мұғалім тәлім-тірбие процесінде ең натижелі форма, метод және құралдардан өнімді пайдалану жағдайларына ие болу.

6. Мұғалім дөретуші, бастаманың және ұйымдастырушылық жағдайына ие болу керек⁵ деп бірнеше талаптарды өзінде суреттеу керектігі атап өтіледі. Бұл

⁵ Хасанбаев Ж., Сарибает К., Ниезов Г., Қасанбаева О., Османбаева М. Педагогика. –Ташкент: Фан, 2006, 258-бет.

педагогикалық талаптар әрбір педагогқа қана тиісті болып қалмастан, сынып басшылары үшін де тиісті.

Сынып басшысы – бұл қоғамымызда, білім беру тармағында өз салмақты орнына ие азамат.

Сынып басшысы өз білімін, тәжірибесін және педагогикалық шеберлігін тұрақты түрде асырып, жоқарлатып бару керек.

Сынып басшысы тәлім-тәрбияның аятаушы екендігін негіздену өзіне сеніп тапсырылған оқушылар өміріне назарсыз қарамау. Мемлекеттік бағдарлардың орындаудап өзін жауапкер адам ретінде сезіну керек.

Сынып басшысы сабақ процесінде, сынып тәрбиелік сабақтарында және сабақтан тыс тәрбиелік режелерді ұйымдастыру жолында оқушылардың актив қатнасуына, қоғам жұмыстарына қатнасуына мінез-құлқ және еңбек етуге қатнасуына назар қарату, басқа да сабақ мұғалімдерінің өзіне тапсырылған сынып оқушыларын дұрыс бақылау заңдарына бойсынуда әрқашан хабардар болу керек.

Тәуелсіздіктен соңғы жылдарда мектеп қағаздарында көптеген қағаздар өз ішкі заңдылық, міндеттеріне мас өздерін немесе негізгі түрде толықтырып отыр. Бұл өзгерістер сынып басшыларының қызметі мен байланысты.

М.Абдуллаевтың редакторындағы шығарылған «Білім беру жұмыс орындарының сынып басшылары үшін» қолданбада сынып басшылары жақтан орындалатып қызметтер тәртібі төмендегіше берілген.

Мектеп турмысында, тәлім-тәрбие процесінде басқаруда сынып басшысының басқалар мен алмастырып болмайтын өзіне мас орын бар.

Сынып басшысы іскерлігінің негізгі бөлімі тәрбие процесі мен байланысты. Бұл жақтан алып қарағанда оны сыныптың бас тәрбиешісі деу мүмкін. Ол өз сынып қоғамын ұйымдастыруда, тәрбиелеуде, сабақ мұғалімдері үшін басшысы, мектеп директоры, ата-аналар және кең қоғамдық пен жақыннан байланысып, жалпы сыныптағы тәрбиелік процеске басшылық қылады»⁶.

Әрине сынып басшысы тәрбиелік жұмыстарды алып баруда басшы ұйымдастырушылық маманға ие болу керек. Ал сынып басшысының тәрбиелік жұмыстар бойынша жүргізетін дәптері бұл өте керекті және педагогикалық мемлекеттік әрми қағаз бақылауымызға болады, дүзу және де мағыналы алып бару қажет.

Сынып басшысы жақтан жүргізілетін жоғарыдағы атап өтілген рәсми қағаздарына ең бастысы «Сынып басшысы туралы заң», барлық сыныптар үшін тәрбиелік сағаттардың іс-режелері көрсетілді.

Бұнда сынып оқушылары туралы жалпы хабар бөліміне төмендегілер кіргізілген:

- оқушының фамилиясы және есімі;
- ұлты;
- туылған күн, ай, жыл;

⁶ Зайнитдинов Н., Зайнитдинова М. Сынып басшысының тәрбиелік іслер дәптері (Абдуллаев редакторлығында). Ташкент, 2007.

- туылғандың туралы метриканың номері;
- ден-саулығы туралы анықтама;
- әкесі немесе анасының есімі, фамилиясы;
- жұмыс орны және телефон номері;
- тұрақ орны және телефон номері.

Сынып басшысының өз сынып оқушылары бойынша анық және толық анықлыққа ие болу қажет.

Әсіресе осы рәсми қағаздың 8-бетінде «сынып құрамы туралы» анықтыққа төмендегілерге назар қаратылған:

- барлығы оқушылар саны;
- ер балдар;
- қыз балдар;
- сынып белсенділері
 - а) сынып басшысы; б) көмекшісі;
 - а) тазалық комиссиясы бастығы; б) көмекшісі;
 - а) «камолот» немесе «камалат» басшысы.
- топар басшылары оның көлемі бойынша хабар тәртібі кестелер арқылы берілген;
 - осы документтің келесі 9-бетінде;
 - сынып оқушыларының жас өзгешелігі;
 - сынып оқушыларының жыңси өзгешелену бойынша көлемі;
 - ден-саулығы төмен оқушы туралы;
 - сыныптағы топарлар және олардың қатнасы;
 - топар лидерлері;
 - сынып үрп-әдеттері;
 - оқушылардың өз іскерлігін өз бетінше басқра алу;

- оқушылардың сыныптағы жағдайларға қатнасы;
- сыныптың мектептегі орны;
- сыныптың қоғам ретінде ролі;
- сынып пен істесудің мақсат және міндеттері.

Бұл документте сынып басшының айрықша жауапкершілік сезімінде оқушылар мен іс жүрітетін тәрбиелік жұмыс – бұл «оқушыларды физикалық жағынан, рухи және идеалық жағынан қатерлерден хабар етуші қағидалар» деп аталады.

Бұл оқушылардың бос уақты мен туры қатнаста болып әр қандай оқушы наркомания, жынаятшылық, діни топар немесе ағымдар мен қатнаста болудан өзін ұстау, бос уақты мағыналы істерге арнау керек деген түсінік.

Сынып басшысы өзіне бекітілген сыныптағы әрбір оқушының идеологиялық түсініктері көз-қарастары бос уақтынан хабар болу керек.

Ал сынып басшысы тәрбиелік жұмыстарды алып баруда жылдық тәрбиелік істері бір неше бөлімдерге бөлініп, олар төмендегілерден турады:

- Ұйымдастыру жұмыстары;
- сыныпқа білім беретін сабақ мұғалімдері мен істеу;
- отан сүюшілікке тәрбиелеу;
- занды тәрбие;
- экономикалық тәрбие;
- эстетикалық бағдарлау және еңбек сүюшілік рухында тәрбиелеу;
- дене тәрбиесі;

- әдептілікке тәрбие;
- ұттық идеяны сіндіру және идеалық иммунитетті қамыту бойынша;
- жанұя және ауыл мен біргелікте алып барылатын жұмыстар.

Біз жоғарыда тәрбие түрлері бойынша сынып басшысының қызметтерін осы тәжірибе режелестірілгендігін аңдадық. Сынып басшысы бекітілген сынып қоғамы мен жұмыс алуда бұл тәрбие түрлерінің және бірін назардан шетте қалдырмау қажет.

1.2.. Сыныптан тыс тәрбиелік кешелерде міллі, рұхи қәдріяттардан пайдалану.

Жас әулад рұхилығын байыту, тәрбиелік іс-шаралар мазмұнын жетілістіру, идеялық, идеологиялық бастық пайда болуға жол қоймау – тәуелсіздікті беккемліктің стратегиялық ұазыйпаларынан Бере есептеледі. Бұл аққында Президент И.А.Каримов арнаулы тоқталып, «... Идеологиялық тартысулар тоқтағаны жоқ. Ашық айтұ керек, бұл тартысулардан гөзленген негізгі мақсад – інсан, , жастардың қәлбін ійелеу, белгілі бір мемлекет які региондағы бір міллет які халықтың санасына,

оның сезім – түйғыларына әсер өткізү, оны өз дүньяқарасына бойсындырү, рұхи жақтан әлсіз және қарамды етү. Пікір қарамдығы, сана-сезім құллығы болса әр қандай экономикалық және саяси қарамдылықтан да қорқынышты» деген еді. Көрініп тұрғанындай, бұл пікірлер әдеп бастауыш сынып оқытұшылары тәрәпінен тез аңдалып, табақаластырылып, тәрбиелік істер режелеріне кірітілүі керек. Буның ушын бастауыш сынып оқытұшыларынан тек ғана сабақ барысында емес, ал сыныптан тыс тәрбиелік іс-ілажларда да оқұшылардан бастап үлкен жастағы адамларға шекем тәрбиелік әсер өткерү талап етіледі.

Сыныптан тыс тәрбиелік іс-ілажлар бастауыш сынып оқұшыларын рұхи-әдептілік қәдрятлар рұхында тәрбиелеуде тәлім-тәрбие системасының маңызы бөлек. Улыұма тәлім мекемесінің үлгі уставында мектептегі сыныптан тыс шынығұлар әм де дөгерек істері көңілді, жұмыс түрін тандауда еркіндік, өз-ара құрмет және һәмкарлық принциптері негізінде ата-ана қәлеуі, оқұшылардың қызығұы, умтылұы және қәбілиеттерін есапқа алған жағдайда өткерілуі белгілеп қойылған. Міне осы принциптер оқұ істерінің даұамы сыпатында түрлі мазмундағы лекциялар, сәұбеттер, сурақ-жаұаптарда қатнасұ арқылы оқұшыда өз рұхи дәрежесін байытұға, тәлім процессінде берілген рұхи түсініктер,

көндикпелерді беккемдейді, қосымша мағлыұматтар мен байытады, рұхи қәдріяттарға қызығұын арттырады.

Класстан тысқары тәрбиялық ислерде үлкемиздин руұхый қәдріятларынан пайдаланыұдың ең нәтийжели формаларынан бири – саяхатдур. Буның қаншелли әһмийетли екенлигин Президент Пәрманы дәрежесинде көрсетилдиҮ «Жасларымыздың санасында ана Ұатанға, уллы ата-бабаларымыздың мийрасы һәм халқымыздың бүгинги мисли көрилмеген дөретиұшилик ислерине жоқары һүрмет туйғыларын синдириұ мақсетинде оларды дұньяны таң қалдырған әййемги естеликлер һәм ғәрезсизлик дәүиринде дөретилген үлкен имаратлар, ағартыұшылық орайлары, журтымыздың гөззал тәбияты менен үзиликсиз таныстырып барыұ ушын арнаұлы таныстырыұ саяхатларын шөлкемлестириұ барлық һәкимлерге жүклетилсин», - деп айрықша атап көрсетилди Өзбекстан Республикасы Президентиниң «Руұхыйлық һәм ағартыұшылық жәмийетлик орайы искерлигин жәнеде жетилистириұ һәм нәтийжелилин асырыұ һаққында»ғы Пәрманында.

Нәр бир Өзбекстанлының өз ата-бабалары жасаған һәм жасап атырған аймағы тарийхын, шежиресин билиұ үлкен руұхый-ағартыұшылық әһмийетке ийе. Киндик қаны тамған

һәм үлкейип ер жеткен меканның тарихын билмеген, оған мейир-муһаббаты болмаған инсанның келешегі де соған жарасықлы болары сөзсиз.

Бул руұхый жаңаланыудың өзине тән педагогикалық көриниси десек болады. Жас әуладты жоқары руұхый-ағартыушылық руұхында негизинде тәрбиялаудың тийкарғы бағдарларынан бири, оларды барлық аймақларымыздың тарихый атларын, олардың мәнисин үйретиу, түсиндириуден ибарат.

II Бап. Сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыруда сынып басшының ролі

2.1. Сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру жолдары

Сыныптан тыс жұмыстар – сынып басшының қызметтері, міндеттері мен байланысты болып ол терең тәрбиелік характерде болады. Мектепте тәрбиелік жұмыстарды тарқату құрамалы емес заттардан басталып, әсте ақырын қиындасып, құрамаласып барады. Соған байланысты тәрбиелік жұмыста ізбе-іздік принциптен іске асыру үлкен негізге ие болады. Мектепке оқушылар түрліше тәрбие мен келеді. Сондықтан сынып басшысы тәрбие мәселесінде әрбір оқушыға назар мен қарауда, оның жеке қадірін құрмет етуді талап етеді.

Сынып басшысы арқылы сынып оқушыларында жасап тұрған жағдайға қызығушылық оянады, олардың қызығушылығы қанағат етеді, оларда дүниеге көз-қарас дамиды, оларды еңбек сүйгіш және іскер, өзінің күнделікті қызметін білетін адамдар ретінде тәрбиеленеді.

Сынып басшысы жақтан тәрбие жұмыстарын алып баруда әсіресе еңбекке тәрбиелеу белгілі негізге ие. Сынып басшысы әр түрлі тәрбие түрлерінен кең қолданып мектеп оқушыларын адамдардың қызметін еңбектерін ізбе-із таныстырып барып, олардың еңбекке ұқыптылығын, қызығушылығын арттырады. Сынып басшысы оқушылардың өз бетінше жасауға және еңбек етуге үйрету қажет.

Міне осындай ардақты міндетті атқару үшін сынып басшы оқушылардың ұйымдастыруынан және басшысы болу, сынып

қоғамы және айырым оқушылардың тұрмысына әр жақтама кірісіп кете алу қажет.

Сынып басшысының білімі және тәрбиеленгендігі оның идеялық көз-қарасы және рухи жетік іске асыратын туры тәрбиелік қатнастар, мектеп оқушыларын сияси руха тәрбиелеу ісіне шексіз махаббат сынып басшысының ісінің табысты болуын жаратады.

Тәрбиелік жұмыстардың шешімі болуда сынып басшысының мектеп дирекциясы мен тығыз байланыстығы талап етіледі.

Бұнда біріншіден: директор қасындағы жиналыстарда, екіншіден: методикалық бірлестерде, үшіншіден: жол қойылған кемшіліктер үстінде істеу, ата-аналар жиналысындағы көтерілген мәселелер тәрбиелік жұмыстардың мағынадағы өтуіне пікірін тигізеді.

Сынып басшысына қойылатын бүгінгі күн білім беруші қатнасатын талаптар өте күшті. Олардан бірі сыныптың үлгілі оқушылары мен сынып басшыларының жақыннан істеу және мектеп көлемінде өткерілетін тәрбиелік жөнелістегі жиналыстарға қатнасын жарату. Себебі сыныпта үлгілі оқушылар бұл ең басты ұцымдастырушы күш.

Сынып басшысы жақтан тәрбиелік сағаттар оқу сағаттарынан тыс, аптасына 1 рет, 1 айда 4 ірет өткізіледі. Сынып сағаттарының режелері оқу жылының басында мектеп директоры жағынан бекітілген болу керек.

Сондай-ақ сынып басшысы сыныпта оқушыларының сабақтықтар, оқу құралдары мен жеткізілген жағдайынан да

хабардар болу ол өзіне бекітілген сыныптағы әрбір оқушының жалғыз жұмыстары мен де таныс болу керек.

Сынып басшысы оқушылардың мектеп кітапханасына, егер районда педагогикалық қызметте болса онда райондың, қалалық кітапханаларға жазылғандығы туралы хабарға ие болу қажет. Кітапханаларға жазылу шәрт зорлық емес, ал оқушыларда өзінің қызығушылығы мен ағзалыққа қабыл етіледі.

Кейбір оқушылар мектеп немесе басқа кітапханалардан алынған бағалы кітаптар мен кішкене істесу, оны жыртып алу, жоқ етіп қою, уақты көрсетілген күнге тапсырмау т.б. да жағдайлар ұшырасқандығы бұл мәселелер сынып басшысының қатаң, оның қатнасу, шешімі мен тоқталады.

Сондықтан сынып басшы оқушыларды кітапқұмарлыққа тәрбиелеп баруды ең шешуші азамат деп бағалаймыз.

Сынып басшысына мектеп директоры жағынан басшылық ету жұмысы жоғарғы сыныптар үшін деп белгіленген болса, ол бұл сыныптың оқушылары мен істесу жолында өз сынып оқушыларының маман тандау туралыда хабарларға ие болу керек.

Себебі бүгінгі білім беру реформаларына сай жалпы білім бері мектептерінде 1-9 сыныпқа шекем тәлім-тәрбие беріліп, білім беру кейінгі бұны бере орта ранаулы мамандық білім беру.

Солай екен сынып басшы мектепте 9-сынып бітірушілеріне сынып басшы болса, маман тандауда төмендегіше хабарларға ие болу қажет болады:

- оқушының аты, фамилиясы,
- оқушының тандаған маманы,
- оқушының документ тапсыратын, мектептен кейін аяқтайтын мекеме аты,
- оқушының маман тандауына ата-анасының қарым-қатнасы т.б.

Сондай-ақ сынып басты өзіне бекітілген сынып оқушыларының мектепте қандай дөгеректерге ағза екендігін, қоғамдық жұмыстарға қатнасын мемлекеттік-педагогикалық документ есептелген «тәрбиелік істер журналына» жазып қою керек.

Сынып басшы жағынан өткерілетін жиналыстарды шартты түрде 2 топарға бөлуге болады.

1. Сынып оқушылары мен өткерілетін сынып жиналысы.
2. Ата-аналар мен өткерілетін ата-аналар жиналысы.

Сынып жиналыстарының өткерілу тәртібі, қозғалған мәселелер, қарарлардың қабыл етілу сынып басшысы жағынан протоколға (баяндамаға) жазылып, тәртіп пен оқу жылының ақырына шекем оларды жинап бару да сынып басшысының қызметіне кіреді.

Сыныпта әрбір оқушының тәрбиесі әртүрлі болғандықтан кейде төмен оқитын немесе тәрбиесі қиын оқушылар мен жалғыз түрде істесу қажет болады. Оларды тәртіп ынтызамды және сабақтардан үлгеру жақсы оқушылардың қатарына тәрбиелеу жолы арқалы қосу сынып басшы қызметі арқылы жүзеге асады.

Үлгеру, ынтызамды қиын болған оқушылар мектептегі сынып басшыларының метод бірлеспелерінде мәселе ретінде қою қажет.

Білім беру тармағындағы соңғы жаңалықтардан бірі – бұл әрбір білім беру мекемелерінде тәрбиелік, оқу істерін қатан методикалық бірлеспелердің болуы.

Бұл туралы педагогикалық әдебиеттерде:

«Білім беру мекемелерінде методикалық жұмыстар – тәлім-тәрбие жұмыстарының көлемін асыратын негізгі құралдардан бірі болып саналады.

Методикалық жұмыстарды ұйымдастырудан көзделген мақсат мұғалімдердің қоғамдық – идеялық дүниеге көз-қарасын кеңейту және педагогикалық, методикалық шеберлігін асырудан құралады»⁷.

Солай екен балпы білім беретін орта мектептерде «сынып басшыларының методикалық бірлеспе» жиналыстарында сынып басшылар жағынан тәрбиесі немесе үлгеру қиын болған оқушылар мәселесіде күн тәртібіне қойылып, сынып басшылар жағынан олар мен істесудегі тәрбиелік жұмыстар бірлікте ойлану жолы мен ынтылады деп есептейміз. Сынып басшыларының қызметіне ата-аналар мен сөйлесулер, жеке сөйлесулер, ата-аналар жиналыстары жұмыстарын алып бару да кіреді.

Сынып басшысы оқушыларды сыныптан тыс істер арқылы тәрбиелеуде ұлттық тәрбие түрлеріне терең назар аудару

⁷ Хасанбаев Ж., Сарibaев К., Ниезов Г., Қасанбаева О., Османбаева М. Педагогика. –Ташкент: Фан, 2006, 236-бет.

орынды деп есептейміз. Сыныптан тыс істер әртүрлі көріністе және мағыналы болу мүмкін. Ең бастысы сынып басшы тәрбиелік жұмыстарды алып баруда әрбір оқушының қатнасуына, оған өз тиісті көмегін қоса алуға ерісу қажет болады.

Білім беру туралы заң талаптарына мас сынып басшысы ұлттық тәрбие түрлеріне назар қарату, сыныптан тыс істерде тәрбие түрлерінің бір-бірі мен қатнастығына назар аудару орында деп есептейміз.

Бұл туралы тәрбие бойынша ғылыми міндеттерді: «халық көркем өнерінің бір бөлегі болған суреттер өнері бойынша өткерілетін сабақтар және сыныптан тыс жұмыстар мектептегі әдемілік, эстетикалық тәрбие системасының негізі ретінде өзіне мас болған міндеттерді орындайды. Бұл міндеттер оқушыларда әдемілік ұқыптарына анықтау және дамытудан құралады»⁸.

Тәрбие мәселесінде сыныптан тыс жұмыстардың орны айырықша. Себебі мектеп оқушылары тек сабақ уақытында өз білімін жетістіріп қоймастан, ал сыныптан тыс тәлім-тәрбиелік істерге қатнасу арқылы өздерінің түсінігін, сабақтар бойынша алған білімдерін байытып барады.

Оқушылардың тәрбиелік ұсыныстар сыныптан тыс жұмыстарда мықталады. Сыныптан тыс жұмыстар сынып басшысының ұйымдастырушылық қабілеті арқылы сапалы және мағыналы түрлі формаларына және анық мағынада өтімді.

⁸ Дарменов. Халқтың қол өнері негізінде оқушыларды тәрбиелеу міндеттері. // Қарақалпақстан муғаллими, 1999, 3-4 сан, 85-бет.

Және оқушылар қызметінің әртүрлі көлемдеріне және анық мағынаға ие.

Сынып басшысының басқарушының шеберлігі арқылы өткерілетін сыныптан тыс жұмыстардың әр түрлі көріністерінде оқушылардың әр бірінің жеке өзгешеліктерін белгілейтін қарым-қатынастар да жүзеге келеді. сынып басшысы сыныптағы жалпы оқушыларға сыныптан тыс істерде міндеттер болып беріліп, бұл жұмыстарға қатнасу арқылы оқушының білімі артуы мен бірге, оның тәрбие алушылығы, жалғыз басының дамуы артады.

Сыныптан тыс жұмыстар сынып басшысы жағынан режелестіріліп, оқушының бос уақты есепке алынып түзу қажет.

Сынып басшысының көрсетпесі, көмегі оқушылар бұл тәлім-тәрбиелік істерге қатнасу арқылы өзінде бір неше білімдерді пайда етеді. Бұл туралы ғылыми пікірлерді:

Біріншіден: оқу істерінің мағынасы ретінде әр түрлі мағынадағы баянаттар, сөйлесулер, сұрақ-жауаптар мен қатнасып, өзінің рухи дүниесін байтып барады.

Екіншіден: Сыныптан тыс жұмыстар оқу процесінде алған білімдерін мықты етеді, қосымша жаңалықтарға жетіседі, ұлттық үрп-әдет, қадірияттарды өз ішіне алады.

Үшіншіден: оқушы бұл тәрбиелік жұмыстарға қатнасу шешімінде өзінің өзгешелігін белгілейтін қарым-қатынасы дамытады.

Төртіншіден: сыныптан тыс тәрбиелік жұмыстар мектеп уақыттарын келіп шыққан жағдайда ұйымдастырылады.

Бесіншіден: өткерілетін тәрбиелік жұмыстардың мағынасы үйренілетін ғасырдың қоғамдық, экономикалық, мәдени тұрмысы сіндіріледі⁹.

Сынып басшысы жағынан сыныптан тыс жұмыстар режелестірілгенде, олар бір қанша формаларда өту мүмкін. Мысалы: – Ұлттық ойындар түрінде:

– оқушыларды мектептегі түр-түс сенбілік, еңбек мағынасындағы қоғамдық жұмыстарға тарту арқылы.

– табиғат орындарын: тау, көл, теңіз, орман, канал, қорыққана т.б. орындарға серуен.

– қоғамдық орындарға, тарихи естеліктер, тарихи ежелгі орындарға серуені.

– музейлерге серуен.

– мектепте әр түрлө дөгеректердің жұмыстарына қатнастыру.

Ал «сынып басшының жолдасы»¹⁰ педагогикалық методикалық кітапта сынып басшының тәрбиелік жұмыстары бір жылдағы әрбір айға арнаулы түрде мас етіп түзіліп, онда сынып басшысының ата-аналар мен іс жүргізу, түрлі тақырыптағы диспуттар, мейрам күндерін өткеру, экскурсия жұмысы, спорт жарыстары, кешелерді өткізу бойынша сынып басшыларға бағала насихаттар, жол-жорықтар беріледі.

⁹ Бержанова М. Жалпы орта білім беру мектептерінде сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастырудың педагогикалық көріністері. // ӨзРИА ҚҚБ Хабаршысы, 2004, 5-6-сан, 198-бет.

¹⁰ Спутник классного руководителя (Л.Ю.Гордина редакторлығында). Москва: Просвещение, 1982, 153-бет.

Шынында да осы сияқты методикалық шығармалардан пайдалану өте дұрыс деп есептейміз.

Сыныптан тыс жұмыстарда сынып басшысы жақтан ұйымдастырылатын кешелердің тәрбиелік негізі үлкен.

Бұл туралы соңғы ғылыми ізденулерде физика сабағы негізінде өткерілетін сыныптан тыс жұмыстар төмендегі мағынада тақырыпқа бөлінген:

1. Қызықты физика кешесі.
2. Тақырыпты кешелер.
3. Юбилей кешелер (ғылымпаздың өмірі және шығармашылығы, шығармашылық іскерлігі, ойлап табушылығына немесе ғылым және техника тарихына арналған кешелер»¹¹.

Сынып басшысы кешелерді өткеруде көбінесе жас өзгешелігіне сай түрде жоғарғы сыныптарды таңдағаны дұрыс. Сондай-ақ кешені өткеруде төмендегілерді есепке алу мақсатқа сай:

- кешенің тақырыбы, өткеру уақытын белгілеу.
- кешенің дәстүрін түзу.
- кеше үшін текст, баянат дайындау.
- конкурс немесе викторинаға тиіс сұрақтарда және міндеттерді таңдау.
- кешеді көркем-әдеби бөлімнің ұйымдастырылуы.
- кеше өткерілетін орынды безеу жұмыстарын орындау.

¹¹ Абдалова. Тәуелсіз істерін пайда ету методикасы (физика пәні мысалында). // Мұғалім және үздіксіз білім беру. Нөкіс, 2007, 53-бет.

– ескертуге ілініп кеше туралы қысқаша түсінік беріп, өткеру уақтының көріну.

– кеше үшін мектеп директорынан мектеп басшылары, басқада сынып басшыларының еңбек ретінде қатнасуын жарату.

– кешеді жарыс мағынасындағы этаптар, оқушылар жақтан атқарылатын болса, онда олардың білімін бағалап беру үшін жюри құрамын дайындау.

– кешенің жарыс этапының жеңістеріне сұлық дайындау.

– сынып басшысы жақтан кешенің аяқталу.

Сынып басшылары оқушыларды әдеби шығармаларға қыықтыруда сыныптан тыс жұмыстардан кітапқұмарлар жарысын өткеру оқушыларды әдепті азаматтық қасиеттер арқылы, ұлттық тәуелсіздік рухында тірбиеленуде орны салмақты.

Әсіресе бастауыш сынып оқушылары кітапты өздері оқығанына қосымша олардағы суреттерге жақсы қызығады. Себебі оларда жас өзгешеліктеріне сай түрде елі дұрыс оқу көндік дамып барады.

Оқушылар белгілі шығарманың ондағы уақығаның қалай аяқталғандығын асығыс түрде білгісі келеді және басқа біреудің оқып бергенін дұрыс көреді. Солай екен оқушылар сезімдеріндегі осы өзгешеліктерден сынып басшысы ұнамды түрде пайдаланып, және де олардың кітап оқуға қызығушылығын күшейте бару қажет.

Бастауыш сынып мұғалімдері «Сынып басшы туралы заңда» көрсетілгендей бастауыш сыныптарда сынып басшылық

міндетін атқарады. Сондықтан мұғалім оқушылардың өз бетінше кітап оқуына басшылық еткенде, берілетін міндетінің оқушылардың жас өзгешеліктері сай етіп алуға, оқуға ұмтылатын шығармалардың тәрбиелік мағынасына, оқуға жеңілдігіне назар береді.

Бұндай сыныптан тыс жұмыстардан «Кітап құмарлар» жарысының мағыналы өтуде көпшілік сынып басшылар оқу жылының басында өзі оқитын сыныптың оқушыларының өз бетінше қандай кітаптарды оқу керектігін бағдарламадан анықтап алу қажет.

Кітап құмарлар жарысы белгілі шеректің ақырында немесе оқу жылының ақырында өткермегі дұрыс болады. Себебі бұл сол оқушының шерек аяғында қандай кітаптарды оқығандығын анықтауда сынып басшысы үшін жағдай жаратады.

Кейбір сынып басшылар өзіне бекітілген сынып оқушыларын екі топарға бөліп, немесе тендей екі сыныптың бір-бірі мен кітап құмарлық мағынасында жарысу режелестіріледі. Сынып басшылардан кейбіреулері өз сыныпы оқушыларының жыл уақытында оқуға тиіс кітаптарының тізімін авторы және кітаптың аты, қайсы жылы, қандай баспадан шыққандығын толық жазып ілдіріліп қойылады.

Кітап құмарлар жарысы бір қанша басқыштардан.
Мысалы:

- оқыған шығармалардан сахналық көріністер.
- оқыған шығармаларының мағынасының көркемдеп беру немесе бір команда екіншісі мен сол оқыған көркем шығармалары бойынша сұрақтар топламын түзіп қарсы

командалар бір-біріне осы сұрақтардан беріп. Сұрақ-жауап көрінісінде болса бұл сыныптан тыс жұмыс өте қызықты және тәсірлі өтеді.

Сыныптан тыс жұмыстарда айнала жұмыстары белгілі педагогикалық негізге ие. Мысалы: Әдебиет сабағында сыныптан тыс жұмыста¹² оқушы жақтан «Ғафур Ғулам және қарақалпақ әдебиеті» деген тақырыпта баянат оқылып оның мағынадан қысқаша үзінді келтіріп өтеміз: Өзбек және қарақалпақ әдеби байланыстар негізінен 1936 жылдан немесе қарақалпақ республикасы Өзбекстан Республикасы құрамына кіргеннен соң байталған.

1936-жылда Қарақалпақстанға келген жазушылары құрамында Айбек, Ғафур Ғулам, Уйғын және де басқада ақын, жазушылар, артисттер, композитор бар еді. Ғафур Ғуламның «Қарақалпақстан» өлеңі мен мысал бола алады. 1957 жылы Ташкентте болып өткен «Қарақалпақ мәдениеті аптелігі» еки халық мәдениетін тұтастырушы үлкен көпір болғандығы анық.

Солай сыныптан тыс жұмыстарда, әсіресе дөгеректің жұмысында баянаттар басқышы» болса, жоғарыда атап өтілгенді аяқтау ең бағалы жаңалықтар, текст сынып басшысының тіккелей жол жойбасы, насихаты және көмегі мен дайындалады.

Мектепте өткерілетін сабақтар бойынша Мысалы: «Жас математиктер», «Өлке танушылар», «Жас тарихшылар», «Жас әдебиетшілер» т.б. көптеп дөгеретерге қатнасу оқушылардың

¹² Юлдашева Ж. Әдебиет пәні бойынша сабағынан тыс жаңалықтарын пайда ету. // Мұғалім және үздіксіз білім беру. Нөкис, 2007, 61-бет.

қызығу және ұқыбы, сынып басшының туры дұрыс бағдарлау жүзеге асырылады.

Көпшілік мектептерде өз жағдайлары көлемінде музейлер болып, олардағы экспонаттардың толықтыру жұмыста, музейдің көркем-эстетикалық жағынан бізар жұмыстарында да сынып басшыларының қызметтері бар. Бізінше мектеп музейлерінің сынып басшылары және оқушылар қызметті мен толықтыруда олардың атқаратын қызметіне қарай 2 топқа бөлуге болады:

1. Жалпы білім беретін сол мектептің тарихы мен байланысты болған музей.

2. Елдің ұлттық ұрп-әдеті дәстүрлерін елестеуші музей.

Сынып басшысының сыныптан тыс тәрбиелік жұмыстар арқылы жас ұрпақты тәрбиелейді. Экскурсия және серуендердің рай күшті. Экскурсияларға берудің алдын сол баратын орын туралы сынып басшы белгілі жаңалықтарға ие болу, сынып оқушыларына жүріс-тұрыс, сөйлеу мәдениеті, жол әрекеті қатерлігі қағидалары бойынша түсінік беру қажет.

Көпшілік сынып басшылар тарихи орындарға, музейлерге, табиғатқа немесе өндіріс орындарына барып ол жер туралы оқушыларды таныстырып, осы сыныптан тыс жұмыстар бойынша:

1. Өз көргендері, ұшыратқан предмет ойларын ізбе-іздікте жазу.

2. Экскурсиядан алған тәсірлерін жазу.

3. Экскурсияның еліде мағыналы болып өтуде оқушылардың ұсыныстарын жазба түрде немесе шығарма

жұмыс түрінде жазып келу – олардың келесі экскурсияларға да үлгілі қатнасу үшін негіз жаратады.

Сыныптан тыс жұмыстардың тәрбиелік мағынада құрылу сынып басшының жауапкершілік және педагогиканың шеберлік, ұйымдастырушылық өнері мен байланысты.

III Бап. Сынып басшының сыныптан тыс жұмыстарын алып барудағы тәжірибелерінен

Тәрбие жұмыстарын жақсы алып бару мектептің жалпы педагогикалық қоғамы, ата-аналар және сынып басшылардың бірге жұмыс жүргізу, мықты қатнасықта болса қана жалпы шешімдерді береді.

Тәрбие жұмыстары арқылы мектеп оқушылары ұлттық рухта тәрбиеленеді. Олардың бірі еңбек тәрбиесі болып әсіресе бастауыш сыныптарда тәрбиелік жұмыстар мейрамдарды және естеліктерді еңбек ету тақырыбындағы өткеру өзіне мас өзгешеліктерге ие. Оған дайындық сынып басшының қызметтері арқылы еңбек жұмыстары, оны орындау мен бірге байланыста болады.

Сынып басшылар бастауыш сыныптарда сабақ мұғалімдері болып, мектеп оқушыларын әртүрлі мамандықтарда істеуші адамдар мен кездесулер өткерген мейрамдар оқушыларды көркем көз-қарастарды пайда етеді. Оқушылардың санасында оларды келешек тұрмысқа тәрбиелейді, басқалар мен қарым-қатнасты үйретеді, басқалардың еңбегін қадірлей білуді үйретеді.

Соның мен бірге сынып басшылары және қушылар бірге істесу мен жақсы шығатын тәрбиелік жұмыстарды өткеруде алдын-ала реже түзу және оннан күтілетін шешімдер есепке алыну керек.

Өзбекстан Республикасы халық білім беру министрлігінің 2007 жыл 20 январь 19-саны мен шешілген Өзбекстан

Республикасы «Білім беру орынлары сынып басшысы туралы» заң өз күшіне кірген еді¹³.

Бұл заңда сынып басшы үшін жалпы міндеттер беріліп, оннан кейбіреулеріне тоқтап өтеміз.

Бастауыш сынып оқушыларына өзіне бекітілген сыныпта басшы болып есептеледі. Ал, 5-9 сыныптарда сынып басшылары шешімді мұғалімдер арасынан білім беру орны дирекциясы жақтан тандап алынып дайындалады.

Бір мұғалімге тек 1 сыныпқа басшылық ету тапсырылады. Солай екен сынып басшысы оқушылардың бос уақыттарын мағыналы ұйымдастыру мектептен және сыныптан тыс жұмыстарға тарту үшін бір неше жұмыстарды орындау қажет. Мұны айтқанда:

Оқушыларды әр жақтама тәрбиелеу олардың қызығу, жағдай – және қабілеттеріне қарай сабақ дөгеректеріне, спорт секциялары, көркем-эстетикалық, техникалық, экологиялық, өлкетанушылық жарыстарында дөгеректерге, клубтарға тарту.

– қабілеті, талантты оқушыларды қолдау, мұндай оқушылардың таланттың жағдайларын дамытуға көмектесу, оқушылар дүние қарасын ұлттық мәдениеттің негізі болған музыка және өлең, би, кино, әдебиет, елдің ауыз екі шығармалары, театр, ел қол өнері құрамдары көлемінде кеңейту мақсатында оларды мәдени орындарға алып бару.

– оқушылардың жақсы ден саулығын сақтау орындарында дем алудың ұйымдастыру, солай екен күзгі,

¹³ Зайнитдинов Н., Зайнитдинова М. Сынып басшысының тәрбиелік іслер дәптері (Абдуллаев редакторлығында). Ташкент, 2007.

қысқа және көктемлі дем алыстарда мағыналы өткеру үшін жағдай орнату.

– оқушылардың мәдени дем алу, серуендерді ұйымдастыруда жол әрекеті қатерден алдын алу.

– білім беру орындарында өткеретін түр-түс жағдайлар (мейрамдар, жарыс, спорт ойындары, кездесулер, кешелер) т.б. сыныптың үлгілі қатнасу жарату.

Жалпы білім беретін мектептердің сынып басшылары жақтан өткерілетін тәрбиелік сабақтардың іс-режесін білім беру заңында атап өтілген тәрбие түрлерін мағынасы жағынан өз ішіне алатын тақырыптар кіргізіліп және сынып басшылар осы негізінде жұмыс алып барады.

Олардан кейбіреулеріне мысал келтіретін болсақ 1-сынып (бастауыш сынып) үшін тәрбиелік сабақтар режесі төмендегіше болып, оны сынып басшысы міндетін орындайтын, осы сыныпта сабақ өтетін сабақ мұғалімдері жағынан жүзеге асырылады.

1-сынып үшін тәрбиелік сабақтар режесі.

1. Отан көңлі
2. Оқушылар тәртібін үйренеміз.
3. Қаламыз (аулымыз) көркі
4. Рухи қадірияттар
5. Мұғалімдер мейрамы
6. Өзбекстан Республикасы мемлекеттік жалауын үйренеміз
7. Өзбекстан Республикасы мемлекеттік гимнін үйренеміз
8. Өзбекстан Республикасы мемлекеттік гербін үйренеміз

9. Бақытымыз – Конституциясы
10. Ана тілім
11. Сау денеде – сап ақыл
12. Салемдесі әдебі
13. Мектеп дүниесі – біздің дүниеміз
14. Әдеп – адам көркі
15. Кітап – білім негізі
16. Шындық қасиеттері
17. Отан қорғаушылар мейрамы
18. Өтірікшілік негізі
19. Киіну әдебі
20. Қарым-қатнас әдебі
21. Достық – ұллы күш
22. Нан рысқы несібеміз
23. Ұлттық үрп-әдеттер туралы
24. Аналарымыз мейрамы
25. Еңбек – еңбектің түбі зинет
26. Ертегілер – жақсылы
27. 21-март – Наурыз мейрамы
28. Ата-анаң – тажы-тақтың
29. Ана – табиғатты асырайық
30. Естеу және қадірлеу міндеттері
31. Кім болсам екен?
32. Дем алысты көңілді өткеру туралы

Бастауыш сыныптан тыс сынып басшылар таяныш сыныптарға да басшылық етеді. Жалпы білім беретін орта

мектертерде тәрбиелік сағаттар бастауыш сыныптардағы тәрбиелік сағаттарға қарағанда едеуір құрамалы болады.

Олардан кейбіреулері мысалдар келтіретін болсақ, жоғары сыныптардан 9-сыныпқа тәрбиелік сағаттар төмендегіше тақырыптарда өткеріледі.

9-сынып үшін тәрбие сабақтардың тақырыптары:

1. Өзбекстан келешегі ұллы мемлекет
2. Кітап – дана сөзлес
3. Жанұя тыныш – ел тыныш
4. Ұлттық тәуелсіздік және рухилық
5. Тәзім сізге ұллы ұстаздар
6. Демократия – рухилық айнасы
7. Өзбекстан Республикасының мемлекеттік нышандары
8. Конституция – бахтымыз заңы
9. Дүниеге карияланған
10. Каміл азамат түсігіні
11. Дос пен абат үшін
12. Терроризм – азамат дұшпаны
13. Ұлттық гвардия – шындық тәрбие
14. Тіл – рухилық айнасы
15. Амір Темур – уллы азамат
16. Ұлттараралық – достық қатнас
17. Ұлтты өздікті андау – ұлттық мақтаныш туралы
18. Еңбек – рахат негізі
19. Ата-анаң тажы – тахтың

20. Нашабентті – ғасыр эпидемиясы
21. Жоғары экологиялық мәдениет – рухилық белгісі
22. Дені сау адам – ел таянышы

Сынып басшысы жақтан алып барылатын тәрбиелік жұмыстардан бірі – бұл сынып тәрбиелік сабақтары

Сынып басшысы сынып тәрбиелік жұмыстарды жалпы білім беретін мектеп уставына мас түрде аптасына 1 рет өткереді. Біз жоғарыда жалпы білім беретін мектептердегі сынып басшыларының кейбір сыныптардағы тәрбиелік сабақтарының тақырыптарын ұсындық. Сынып тәрбие сағаттарын өткеру жұмысы оқушыларда зерігуді пайда ету қажет.

Көпшілік оқушылар сынып тәрбиелік сабағын, тек сынып басшысының оқушылардың тәртіп бұзушылық әрекеттерін жазалайтын немесе ең жақсы, тәртіпті және үлгілі оқитын, қоғамдық жұмыстарға белсенділік пен қатнасатын оқушыларды мақтайтын сабақ ретінде түсінікті болмау қажет. Кейбір сынып басшылар бұл сабақта сол күні өткеретін тәрбиелік сағаттың іс жобасын баянатын қана оқушыларға оқып немесе ауыз екі сөйлеп бергенді мақұл көреді. Ал керісінше сынып басшылар жақтан оқылатын бұл баянат түрі оқушыларды зеріктіріп және тәрбиелік сабақтарға қызығушылық көрінісін төменлетеді.

Мысалы: Тәжірибелі мұғалім, 8 б сынып басшысы (Қарақалпақстан Республикасы Нөкіс қалалық халық білім беру бөліміне қарасты N7 мектеп).

Бердімуратова Гуландам өз сынып басшылық қызметі барысында күнделік жазып барады. Онда алдағы уақытта істелетін жұмыстар қысқаша түрде жазылып барады. Кейбір тәрбиесі қиын оқушылар мен істесуде болған болып өткен уақиғалар тәртібі беріліп, оның шешімі қандай болғандығы туралы жазып барады.

Солай екен осы сынып басшы жақтан өз сыныпы оқушылары мен бір апта уақытында қандай жұмыстардың орындалу керектігі де жазылып барылған. Біз олардан тек аптелік іс режесін ұсынамыз.

11 февраль 2008 ж. – Мектепте өткерілетін «тарих апталығына» 8 б сынып оқушылары мен бірлікте «Менің жанажан тарихым» тақырыбында жарыс өткеру. Осы жарыс этаптарында түзу, «Отаным тарихы» тақырыбында тақты газеті істеу.

12 февраль 2008 ж. – 8 б сыныпында өтілетін алгебра, орыс тілі және әдебиет, химия сабақтарына кіріп, сынып оқушыларының сабаққа қатнасын, білімін, үй тапсырмаларды қандай көріністе орындау, сол сабағының мұғалімі мен қандай қарым-қатнасына болатынын анықтау.

- 13 февраль 2008 ж. – 1 апта уақтында сабаққа қатнаспай
Сәрсенбі отырған Есболғанов Талғаттың (8 б сынып оқушысы) сабаққа қатнасу себептерін оның үйіне барып анықтау, ата-анасы мен анық сабақтан қалу себептері туралы сөйлесу.
- 14 февраль 2008 ж. – «Сау денеде – сап ақыл» тақырыбында
Бейсенбі көргізбелі тәрбиелік сабақ өткеру, сабақты мағыналы және қызықты алып бару үшін оның режесін түзі.
- 15 февраль 2008 ж. – сыныпта осы аптада туылған күнін
Жума белгілейтін оқушыларды сынып қоғамы мен құттықта
- 16 февраль 2008 ж. – сабақтан соң оқушылар мен сыныпты
тазалау, гүлдерді тәрбиелеу жұмыстарыф мен жұмыс алып бару «Тазалық күні» өткері

Біз бұл сынып басшының тек 1 апталық іс режесін ғана ұсындық. Ал басқа сынып басшылар да осы сияқы күнделіктер жазып немесе апталық, айлық, жылдық іс режелерін түзіп осы негізде жұмыс алып бару істің әр жақтама нәтижелі болуын жаратады.

Сынып басшысы оқушылар мен тәрбиелік сабақтарының ролі күшті. Бұл туралы педагогикалық ғылыми әдебиеттерде:

– «Мектепте сынып сағаты белгілі орынды жаратады. Ол сабақтан тыс жүргізетін тәрбие жұмысының түрі. Сынып

сағатында сыныптағы барлық тәрбие жұмыстарын топтап жүргізуге болмайды. Бұл уақыт оқушылар арасында тәрбие жұмысын жүргізу үшін бөлінген. Сондықтан да оның өз алдына өзіншелігі бар. Сынып сағаты – аптаның бір күнінде сабақ кестесінен орын алып өткеріледі»¹⁴.

Тәрбиелік сабақтар бұрын сынып сағаты деп аталса, ал бүгінгі білім беру талаптарына мас «сынып тәрбиелік сабақтары» деп аталады.

Жалпы мектептерді тәрбиелік жұмыстарды ұйымдастырудың негізі формаларынан бірі сынып тәрбиелік сабақтары болып, оны ұйымдастырушының барысы сынып басшының төмендегіше бағдарларда жұмыс алып бару көрсетеді.

Біріншіден: Сабақтың мағынасын анықтап алу.

Екіншіден: Тәрбиелік сабақты өткеретін хананың ұйымдастырушылық безек жұмыстары.

Үшіншіден: Сынып тәрбиелік сабақтарын алдын ала режелестіріп алу. Бұл бойынша «тәрбиелік сабақтарды өту» сынып басшылары үшін методикалық қолданба кітапта сынып тәрбиелік сабақтарын ұйымдастыру және режелестіру істерді бойынша төмендегіше педагогикалық бағдарларда ұсыныстар берді «көптен алып барылып жатырған педагогикалық тәжірибелер және мамандардың пікірінше өсіп жатырған жас ұрпаққа мақсатқа сай тәсір жасауда сынып тәрбиелік сабақтары жұмыс мағынасының анықтау және жақсы режелестіру солай тақырыпты мезгілдерге қарап мейрам, тарихи сәне және

¹⁴ Ақназарова Б. Сынып жетекшісі. –Алматы: Мектеп, 1979,32-бет.

оқиғалар, тыныштық, достық, еңбек, жанұя, бахыт, маман тандау, табиғатты сүю, отанды сүюшілік, азаматтық, әдептілік сияқты тәрбиелік жұмыстар негізінде анализ үлкен жетіскендіктердің тірегі екендігін көрсетеді»¹⁵.

Тәрбиелік сабақтар арқылы оқушыларда ең жақсы сезімдерді дамытуда жол болады деп есептейміз.

Тәрбиелік сабақтардың сынып басшылар жақтан өткеру тәртібі және міндеттері бойынша бір неше бағдарда алып баруға болады. себебі бір тәрбиелік сабақ екіншісінен атқырыбы, мағынасы оның мағынасындағы қойылған жағдайлар бойынша бір-бірінен толығы мен өзгешеленіп тұру керек.

1. Сөйлесу түрі мен тәрбиелік сабақтарды алып бару. Бұнда ата-аналар, ауыл ақсақалдары және үлгілішілер, еңбек алдыңғылары т.б. қатнасауда қызықты сөйлесулер өткеру мүмкін.

2. Күнделікті баспа сөз жаңалықтарынан хабарлар. Бұнда сынып басшы жағынан жеңіл құралдарында шыққан материалдардан сияси, қоғамдық, морал тақырыбындағы жаңалықтарды оқып және түсіндіріп беру.

3. Анкеталар – бұнда сынып оқушыларына сынып басшы жағынан белгілі тақырып бойынша анкета сұрақтары ұсынылып, оннан тиісті нәтиже, аяқтаулар алынады.

4. Мектеп немесе қоғамымызда халқымыздың тұрмысында белгілі, дыққатқа сай уақиға, болған нәрселердің тәрбиелік жағына назар аударған жағдайда оны анализ ету.

¹⁵ Жораев А.Ж. Тәрбиелік сабағын өту. –Ташкент: Оқытушы, 1994, 15-бет.

5. Еңбек алдыңғылары, жазушы және ақындар, жеңілпаздар, көркем-өнер шеберлері мен жанды тәрізде кездесулер өткеру.

Сынып басшысы әрбір ата-анаға сынып оқушыларының орындаған реферат жұмысын аз балдар өздеріне береді.

Ал бұл реферат жұмысында әрбір баланың өз анасына жүрек сөздері жазылған.

Соң сынып оқушыларынан 6 оқушы тахтаға шығып 1 куплеттен «Әлди» өлеңін атқарды. Сынып басшы ата-аналарға өзі жағынан түзілген «Ұсыныстар және пікірлер» журналын ата-аналарға берді. Ата-аналар бұл «Анажаным – мейрімді жаным» атамасында өткерілген сынып тәрбиелік жағы мағыналы өткерілгендігін жазба түрде білдірді.

Кейбір ата-аналар бұл тәрбиелік сабақтың еліде кеңірек ақиғаларды, болған жағдайларды өз ішіне алу, көркемдік бағдарда сахналық көріністер ұйымдастырылғанда сынып сағатының мұннан да мағыналы өту өтініш етіп білдірген.

Кейбір ата-аналар келесі тәрбиелік сабақтарға да қатнасу тілегі бар екенін білдірген. Солай бұл бағдарда өткерілген сынып тәрбиелік сабақтарынан екі түрлі жөнелістің бар екендігін білуге болады.

Біріншіден: сынып оқушыларына теориялық білім және эстетикалық, әдептілік, азаматтық тәрбие беру.

Екіншіден: оқушылардың ата-аналары мен жақыннан қатнаста болу, ата-аналар мен біргелікте істе арқылы сынып оқушыларының тәрбиесін еліде жақсылау.

Сынып тәрбие сабақтарын осы сияқты дәстүрі емес міндеттерден пайдаланып өту оқушыларда білім алуға қызығушылықты пайда етеді. Ата-анасын құрмет ететін шын бала болып ержетуіне, азамат табуна, тәрбиелік бағдар береді.

Сынып басшысы жағынан өткерілетін тәрбиелік сабақтан мейрам сәнелеріне, белгілі тарихи күндерге де арналып өту мүмкін. Сондай-ақ сынып тәрбиелік сабақтары мектептің уставына мас түрде түзіліп, аптаның 1 күнінде өткеріледі. Бұл бойынша педагогикалық әдебиеттерде «сынып тәрбиелік сабақтарының аяқтау уақтын белгілеуде оқушы жастардың жас және өзіне тән өзгешеліктерін назарға алып гигиеналық және де ден саулығын сақтауға бойсынған аптаға бір мәрте қатаң кесте негізінде өткерілу ұсыныс етіледі. Сынып тәрбиелік сағаттары (1-4 сынып) 20-30 минут, 5-7 сыныптарда 30-40 минут, 8-9 сыныптарда 45 минут және оннан да көбірек аяқтау мүмкін»¹⁶.

Тәрбиелік жұмыстар бұл оқушылардың бір-бірі мен достық, адамгершілік, жосдастық, қатнастарын мықтылап, олардың бір-біреудегі өздері сезбейтін мінез-құлқындағы ұнамсыз жақтарын жоқ етуге де тәсір етеді.

Мектеп оқушыларын сынып басшысы тәрбиелік істер арқылы тәрбиелеуде әсіресе халық педагогикасы үлгілерінен өнімді пайдалану тәрбие барысында жақсы шешімдерге ерісуге негіз болады.

Әсіресе жарыстар, кешелер арқалы тәрбие түрлері мен таныстыру үлкен характерге ие. Бұнда оқушылардың отанды сүйшілікке, еңбек етуге сүйшілігі, білім артады. Ал викторина,

¹⁶ Жураев А.Ж. Тәрбиелік сабақтарын өту. Ташкент: Оқытушы, 1994.

кроссвордлардың пайдалану олардың еліде өз үстінде көбірек істуне, ізденуіне негіз жаратады.

Тәрбие жұмыстарын алып баруда тәрбие құралдарынан мақұл-мәтелдер, жұмбақтар әсіресе бастауыш сынып оқушылары психологиясына мас болып олардың дүние танушылық сезімдерін кеңейтеді.

Нақылдарда өмірлік құбылыстар, адамдардың қарым-қатынасы, әрекеті, әдептілігі сабақтары туралы пікірлер белгілі бір мағынада байланыстырып, назарға алынып беріледі. Ондағы пікірлер мағыналы түрде берілгендіктен сынып басшысы көбінесе олардың мағыналарын ауызекі түрде де түсіндіріп барғаны дұрыс.

Солай сынып басшылары тәрбиелік жұмыстарды алып баруда тәрбие құралдарынан пайдалану мен бірлікте, сынып оқушыларының ата-аналары мен тығыз байланыста болу, оқушылар мен педагогикалық шеберлік талаптарына мас методтардан және қарым-қатынаста жуас түрде істесу дұрыс деп есептейміз.

ҚОРЫТЫНДЫ

Сынып басшысы – бұл білім беру орнында ең негізгі тәрбиелік істерге жауапкер шахс. Бүгінгі тәуелсіз қоғамымызда ел мәпі үшін садық, жұрттың, тазалығы, ертеңгі гүллеп-жаснауы үшін өз үлесін тәртіпті, екбеккеш және ақылды ұрпақты тәрбиелеу ісінде педагогтар ең басты ұйымдастырушы күш.

Сондықтан халқымыздың бай әдеби, мәдени, тарихи, материалдық, рухи байлықтары мен таныстыру, саналы білім беру жұмыстарын жүргізу мектеп мұғалімдері, ата-аналар мен бір қатарда әрбір сыныпқа бекітілген сынып басшығада тиісті. Сынып басшы қызметтерінде сабақ және сабақтан тыс әр түрлі тәрбиелік жағдайларда ұйымдастыруда өзін-өзі басқару принциптеріне, ертедегі ұлттық естелігімізге, қәдирияттарымызға негіздену оқушылардың жеке және жас өзгешеліктерін есепке алу қажет деп есептейміз.

Біз бітіру мамандық жұмысымызды орындау барысында тәрбиелік жұмыстар арқылы сынып басшылардың тәрбие беру қызметіне назар қаратып жұмыстың «Тәрбие жұмыстарын алып баруда сынып басшысының негізгі міндеттері» деп аталады.

Бұл бапта Өзбекстан Республикасының Тәуелсіздік жылдардан кейінгі білім беру орындарға өзгерістер, педагогика ғылымының алдына қойылған талап және міндеттер, солар мен бір қатарда жалпы білім беретін орта мектептерде сынып басшылардың тәрбиелік жұмыстардың тездестіру мақсетінде 2007 жыл 20-январда Өзбекстан Республикасы халық білім беру

министрлігінің N19 санды бұйрығы мен «Өзбекстан Республикасы білім беру орындарында сынып басшылары туралы заң»ның мықтылаушы, бұл мемлекеттік қағазда сынып басшысының міндеттері, міндеттерінің белгілену тәрбиелік жұмыстарда әсіресе сыныптан және мектептен тыс жұмыстарды мағыналы өткеру жұмыстарында сынып басшылар қызметі туралы мысалдар келтірілді, бұл заңның жалпы мағынада тандап өтілді.

Соны мен қатар бұл бапта педагогика ғылымында сынып басшылары қызметі, ғылым тәрбиелік жұмыстары бойынша методикалық ғылыми бағдардағы машқалаларға жазу жасалды.

Сынып басшылық міндеттері педагогтардың бастауыш сыныптарда бұл міндетті сабақ мұғалімдері, ал таяныш сыныптар 5-6-7-8-9 сыныптарда әрбір сыныпқа өз алдына ең тәжірибелі іскер педагогтардың бір ауыздан қолданып қою, олардың міндеттері туралы сөз етілді, білім беру тәліс және тәрбие талаптарына ман заманагөй педагогтар қатарында сынып басшыларда төмендегіше өзгешеліктердің сурептелік туруы айтылады. Сынып басшының қоғамдық тұрмыста жүз беріп жатырған өзгерістерден хабардар болу, заманагөй оқыту ұсылдарын үлгерген болады.

Тәрбие жұмыстарын алға жүргізу бойынша өз үстінде терең іздену, педагогика және психология сабақтарының негіздерін жақсы білу және т.б. талап етіледі. «Кадрлар дайындаудың ұлттық бағдарламасы», «Білім беру туралы заң»ның алдына қойған мақсат міндеттерінен келіп шығып, соңғы жылдардағы мектеп қағаздарындағы, соның ішінде

сынып басшы жағынан жүргізетін қағаздар жүрітудегі жаңалықтар туралы сөз етіледі.

II бап «Сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыруда сынып басшының ролі» деп аталып, бұл бапта тәрбие жұмыстарының нәтижелі болуда сынып басшысының мектеп дирекциясы мен тығыз байланыста және сыныптан тыс жұмыстарда режелестірген түрде алып бару керектігі баян етілді.

Сынып басшысы жағынан сыныптан тыс істер режелестірілгенде олар бір неше формаларда өту мүмкін. Мысалы: мектеп оқушыларының сынып басшысының басшылық ету мен өткерілетін әртүрлі сенбілік жұмыстары, оқушыларды өндірістік, қоғам және тарихи орындарға саяхаттарға алып бару, музейлерге, табиғатқа болған саяхаттар, әрбір пәннің оқушылардың қызығушылығына мас спорт секцияларына, сабақ дөгеректеріне қатнасуына ерісу – бұл сынып басшының тәрбиелік істерді алып баруда үлкен жетіскендігі.

Ал көбінесе үлкен сынып оқушылары мен кітапқұмарлар жарысы, дебат, диспуттар, пікір алысу, сөйлесу мағынасындағы көркем-әдеби бөлімге ие кешелер, ұшырасулар өткеру – сынып оқушыларын терең азаматтық, адамилық қадіреттерге тәрбиелейді. Бұл бапта сыныптарға өткерілетін кешелердің өткеруде сынып басшы жағынан жүзеге асыратын ұйымдастыру жұмыстары, оның барысы баяндалды.

II бапта болса «Тәрбие жұмыстарын алып баруда сынып басшысы қызметі тәжірибелерінен» деп аталып онда тәрбиелік жұмыстардың көлемді түрлерінен бірі «сынып тәрбиелік

сабағы» оның айырым сынып басшылар жағынан жаңаша иновациялар мен өтілу, әсіресе ата-налар мен байланысу арқылы сынып оқушыларын біргелікте тәрбиелеу жағдайлары сөз етілді.

Бұл бапта бүгінгі білім беру талаптарынан келіп шыққан жағдайда айырым сынып оқушылары үшін белгіленген тәрбиелік сабақтар режесі ұсынылды. Олардан айырымдарына тәжірибелері сынып басшылардың сабақ істелбелері үйренілді.

Қорытындап айтқанда тәрбие жұмыстарының мұннан былай да даму, алға жылжу барысында сынып басшылар ең негізгі фигура.

Себебу қоғамымыздың даму барысы, келешегі – бұл ертеңгі тәрбиелі азаматтардың садықтық, іскерлігі мен байланысты.

Сондықтан сынып басшылардың тәрбие бағдарында тәжірибелерін еліде жетістіру алдыңғы тәжірибелерді үйрену қажет деп есептейміз.

Методикалық ұсыныстар және ескертулер

1. Сынып басшылар тәрбиелік істердің нәтижелігіне ерісу үшін халық педагогикасы тәрбие құралдарынан өнімді және өз орнында ұтымды қолдану қажет.

2. Сыныптан тыс істер арқылы тәрбиелеудің форма және методтарын еліде тереңірек үйрену.

3. Сынып тәрбиелік сабағын өту істері бойынша, оның шындық тәрбиелік мақсатқа қаратылғандығын есепке алу.

4. Сынып басшылардың тәрбиелік жұмыстардың өтілу бойынша ең алдыңғы тәжірибелерін есепке алу, бұл бойынша ғалаба хабар құралдарынан методикалық бағдардағы мақаланы дайындау және оны кең халық көлеміне ұсыну т.б. керекті екендігін орынды деп есептейміз.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Каримов И.А. Тарихий хотирасиз келажак йўқ. //Мулоқат журналы, 1998, 5-сан.
2. Ақназаров Б. Сынып жетекшісі. Алматы: Мектеп, 1973.
3. Абдалова. Тәуелсіз істерін пайда ету методикасы (физика пәні мысалында). // Мұғалім және үздіксіз білім беру. Нөкис, 2007, 53-бет.
4. Бержанова М. Жалпы орта білім беру мектептерінде сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастырудың педагогикалық көріністері. // ӨзРИА ҚҚБ Хабаршысы, 2004, 5-6-сан, 198-бет.
5. Дарменов. Халқтың қол өнері негізінде оқушыларды тәрбиелеу міндеттері. // Қарақалпақстан муғаллими, 1999, 3-4 сан, 85-бет.
6. Жумубаев Й. Ҳаёт мазмуни ва комил инсон муаммоси. Тошкент: Фан, 1997.
7. Зайнитдинов Н., Зайнитдинова М. Сынып басшысының тәрбиелік іслер дәптері (Абдуллаев редакторлығында). Ташкент, 2007.
8. Мунавваров А.К. Педагогика. Тошкент, 1996.
9. Софо Очил. Мустақиллик ва тарбия масалалари. Тошкент: Ўқитувчи, 1995.
10. Ҳасанбоева О. Куни узайтирилган гуруҳларда тарбиявий ишлар. Тошкент: Ўқитувчи, 1994.
11. Юсупов Э. Ешларнинг маънавий камолоти. Тошкент: Уқитувчи, 1995.

Әжініяз атындағы Нөкіс мемлекеттік пед институты «Бастауыш белеем беру және спорт тәрбиелік іс» тәлім бағдарының студенті Жаббарова Мадинаның «Сыныптан тыс тәрбиелік жұмыстарды алып барудың маңызды жолдары» атамасында жазылған бітіру мамандық жұмысына білдірілген

П І К І Р.

Сыныптан тыс жұмыстар – сынып басшының қызметтері, міндеттері мен байланысты болып ол терең тәрбиелік характерде болады. Мектепте тәрбиелік жұмыстарды тарқату құрамалы емес заттардан басталып, әсте ақырын қиындасып, құрамаласып барады. Сондықтан сынып басшысы тәрбие мәселесінде әрбір оқушыға назар мен қарауда, оның жеке қадірін құрмет етуді талап етеді.

Бітіру мамандық жұмысының негізгі мақсады-сынып басшы-қызметінің өмірі талабына мас етіп алып баруда сыныптан тыс істерді ұйымдастырудағы ролі; сынып басшы қызметінің жаңаша міндеттерінен жолдарын үйрену; сынып басшысының сыныптан тыс жұмыстарды алып баруда қызметтері; бастапғы іс тәжірибелері сынып басшылардың қызметтерін, іс-міндеттерін басшымызда алу.

Тақырып өз ішіне алған міндеттері бойынша бүгінге күн педагогикамыздағы актуаль міндеттерге құрылған. Себебі тәрбие міндеті – бұл ертеңгі қоғамымыз келешегі, халықтың тұрмысы, даму міндеттері мен байланысты. Тәрбие істерінде педагогтардың, соның ішінде сынып басшылардың қызметтерін еле де жетістіру өте негізді міндеті деп есептейміз.

Жұмыс мақсат және міндеттері бойынша төмендегілерді өз ішіне алады:

– сынып басшы-қызметінің өмірі талабына мас етіп алып баруда тәрбиелік істерді ұйымдастырудағы ролі;

– сынып басшы қызметінің жаңаша міндеттерінен жолдарын үйрену;

– сынып басшысының сыныптан тыс жұмыстарды алып баруда қызметтері;

– бастапғы іс тәжірибелері сынып басшылардың қызметтерін, іс-міндеттерін басшымызда алу.

Зерттеу объекті: Қарақалпақстан Республикасы халық білім беру бөліміне қарасты Нөкіс қалалық N12 мектебі.

Зерттеу предметі: Педагогика сабағының теориялық және методикалық негіздері.

Зерттеу нәтижелерінің ғылыми жаңалығы:

1. Сынып басшылар қызметінің қоғамдық, педагогикалық негізін ашып беру.

2. Сынып басшылар қызметінің тәрбиелік мақсатқа аударуда еледе қолайлы жолдарын, методтарын жұмыс ету.

Зерттеу шешімінің шынығу негізі:

Жалпы білім беретін орта мектеп мұғалімдері, сынып басшыларға тәрбие жұмыстарын шынығуда қолдану үшін көрсетпелер, ұсыныстар беру. Сондай-ақ алдыңғы іс-тәжірибелерді газета журналдарды жария ету кең елшілікке ұсынды.

Жұмыстың түзімі:

Жұмыс өз дүзімі бойынша Кірісу I бап, II бап, III бап аяқтаудан, педагогикалық есте, методикалық ұсыныстардан, қорытындан және пайдаланған әдебиеттер тізімінен тұрады.

Жаббарова Мадинаның «Сыныптан тыс оқытудың базы бір мәселелері» атамасында жазылған бітіру мамандық жұмысы қазіргі дәуір талабы сай жаратылған деп есептеймін.

Пікір беруші

ӨзПІИИ ҚҚ филиалы директоры
орынбасары п.и.к., АТилегенов

Әжініяз атындағы Нөкіс мемлекеттік пед институты
«Бастауыш тәлім және спорт тәрбиелік іс» тәлім бағдары
бойынша студент Жаббарова Мадинаның «Сыныптан тыс
тәрбиелік жұмыстарды алып барудың маңызды
жолдары» атамасында жазылған бітіру мамандық жұмысына
білдірілген

П І К І Р.

Жаббарова Мадинаның «Сыныптан тыс тәрбиелік
жұмыстарды алып барудың маңызды жолдары» атамасында
жазылған бітіру мамандық жұмысының мазмұны қазіргі дәуір
талабы деп есептеймін. Бітіру мамандық жұмысында мектепте
сынып басшысының педагогикалық шеберлігі, оның
қызметтерінің қазіргі дәуірдегі аһамияты сәулеленген.

Сынып басшысының білімі және тәрбиеленгендігі оның
идеялық көз-қарасы және рухи жетік іске асыратын туры
тәрбиелік қатнастар, мектеп оқушыларын сияси руха тәрбиелеу
ісіне шексіз махаббат сынып басшысының ісінің табысты
болуын жаратады.

Бітіру мамандық жұмысы кірісу бөлімі, үш
бап, жумақтау және пайдаланған әдебиеттерден құралған. Бітіру
мамандық жұмысының негізгі мақсады- сынып басшы-
қызметінің өмірі талабына мас етіп алып баруда сыныптан тыс
істерді ұйымдастырудағы ролі; сынып басшы қызметінің
жаңаша міндеттерінен жолдарын үйрену; сынып басшысының
сыныптан тыс жұмыстарды алып баруда қызметтері; бастапғы
іс тәжірибелері сынып басшылардың қызметтерін, іс-
міндеттерін басшымызда алу.

Зерттеу нәтижелерінің ғылыми жаңалығы:

1. Сынып басшылар қызметінің қоғамдық, педагогикалық
негізін ашып беру.

2. Сынып басшылар қызметінің тәрбиелік мақсатқа
аударуда елде қолайлы жолдарын, методтарын жұмыс ету.

Зерттеу шешімінің шынығу негізі: Жалпы білім беретін орта мектеп мұғалімдері, сынып басшыларға тәрбие жұмыстарын шынығуда қолдану үшін көрсетпелер, ұсыныстар беру. Сондай-ақ алдыңғы іс-тәжірибелерді газета журналдарды жария ету кең елшілікке ұсынды.

Жұмыстың түзімі: Жұмыс өз дүзімі бойынша Кірісу I бап (Тәрбие жұмыстарын алып баруда сынып басшысының негізгі міндеттері). II бап (Сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыруда сынып басшының ролі). III бап (Тәрбие жұмыстарын алып баруда сынып басшы қызметі тәжірибелерінен) аяқтаудан, педагогикалық есте, методикалық ұсыныстардан, қорытындан және пайдаланған әдебиеттер тізімінен тұрады.

Жаббарова Мадинаның «Сыныптан тыс тәрбиелік жұмыстарды алып барудың маңызды жолдары» атамасында жазылған бітірұ мамандық жұмысы қазіргі дәуір талабы сай жаратылған деп есептеймін.

Пікір беруші

п.і.к.С.Сайтбекова